

Правління Національного банку України

ПОСТАНОВА

02 січня 2019 року

м. Київ

№ 1

Про затвердження Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України

Відповідно до статей 6, 7, 15, 28, 44, 45, 46, 48, 56 Закону України “Про Національний банк України”, з метою реалізації вимог Закону України “Про валюту і валютні операції” Правління Національного банку України **постановляє:**

1. Затвердити Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України.

2. Департаменту відкритих ринків (Пономаренко С. В.) після офіційного опублікування довести до відома банків України інформацію про прийняття цієї постанови.

3. Постанова набирає чинності з дня введення в дію Закону України “Про валюту і валютні операції”.

Голова

Яків СМОЛІЙ

Інд. 40

ЗАТВЕРДЖЕНО
Постанова Правління
Національного банку України
02 січня 2019 року № 1

Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України

I. Загальні положення

1. Це Положення встановлює структуру валютного ринку України, загальний порядок та умови торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України.

2. У цьому Положенні терміни вживаються в таких значеннях:

1) валютні операції на умовах “своп” – валютні операції за договором, умови якого передбачають купівлю (продаж, обмін) іноземної валюти/банківських металів зі зворотним її/їх продажем (купівлею, обміном) на певну дату в майбутньому з фіксацією умов цих операцій під час укладення договору;

2) валютна операція на умовах “форвард” – валютна операція за форвардним договором, умови якого передбачають виконання цієї операції пізніше ніж на другий робочий день після дня укладення договору;

3) валютний ринок України – це сукупність відносин у сфері торгівлі валютними цінностями в Україні між суб'єктами валютного ринку України (далі – суб'єкти ринку), між суб'єктами ринку та їх клієнтами (уключаючи банки-нерезиденти), між суб'єктами ринку і Національним банком України

(далі – Національний банк), а також між Національним банком і його клієнтами;

4) визнані виробники – це афінажні компанії – визнані постачальники на Лондонський ринок дорогоцінних металів, унесені до спеціального списку афінажних компаній, що зареєстровані Лондонською асоціацією ринку дорогоцінних металів (LBMA), або до списку афінажних компаній, які є учасниками Лондонського ринку платини та паладію (LPPM);

5) купівля іноземної валюти/банківських металів – це операція з купівлі іноземної валюти/банківських металів за гривні;

6) ліцензія – ліцензія Національного банку на здійснення валютних операцій з торгівлі валютними цінностями в готівковій формі або генеральна ліцензія на здійснення валютних операцій, яка не втратила чинність після введення в дію Закону України “Про валюту і валютні операції”;

7) міжнародний валютний ринок – це сукупність відносин у сфері торгівлі іноземною валютою та банківськими металами за межами України між банками та іноземними контрагентами;

8) монети, вироблені з дорогоцінних металів (далі – монети):

вітчизняні монети та іноземні монети з пробами не нижче ніж: для золота – 900, для срібла – 925, для платини і паладію – 999;

інвестиційні монети України – монети з пробами для золота – 999,9, для срібла – 999,9, для платини – 999,5, які призначені для інвестування та накопичення;

9) найвищі проби банківських металів у зливках і порошках – це проби не нижче ніж: для золота – 995, для срібла – 999, для платини і паладію – 999,5;

10) обмін іноземної валюти/банківського металу – це операція з купівлі (продажу) однієї іноземної валюти за іншу іноземну валюту, одного банківського металу в інший або в іноземну валюту;

11) операції на умовах маржинальної торгівлі – безготівкові операції (для банківських металів – без фізичної поставки), які передбачають виконання двох зустрічних зобов’язань з купівлі та продажу однієї іноземної валюти за іншу іноземну валюту/гривні (банківського металу за інший банківський метал/іноземну валюту) та здійснюються без їх реальної поставки на валютному ринку України або міжнародному валютному ринку з метою отримання прибутку від зміни валютного курсу або хеджування ризиків;

12) операція сторно – операція з повернення клієнту відповідної суми коштів у національній або іноземній валюті протягом 15 хвилин після проведення валютно-обмінної операції в разі відмови клієнта від валютно-обмінної операції;

13) порошки банківських металів – це золото, срібло, платина і паладій у вигляді порошкоподібної субстанції (гранули, губка), упаковані в скляні ампули, пластмасові банки або мішки з маркуванням визнаного виробника;

14) продаж іноземної валюти/банківських металів – це операція з продажу іноземної валюти/банківських металів за гривні;

15) пункт обміну іноземної валюти (далі – пункт обміну валюти) – структурний підрозділ, який відкривається банком, небанківською фінансовою установою, оператором поштового зв'язку з метою здійснення торгівлі іноземною валютою в готівковій формі;

16) сертифікат якості банківських металів у зливках і порошках (далі – сертифікат якості) – офіційний штамп (клеймо, товарний знак) або письмовий документ визнаного виробника, українського виробника, що засвідчує пробу банківського металу та ідентифікує назву визнаного виробника або українського виробника;

17) Система підтвердження угод на валютному ринку України (далі – Система підтвердження угод) – це комплекс організаційно-технічних засобів, який забезпечує підтвердження договорів (угод) про купівлю-продаж іноземної валюти й банківських металів за гривні, що укладаються між Національним банком та банками, а також банками між собою;

18) форвардний договір – двосторонній договір, на підставі якого виникають обов'язки у сторін цього договору щодо придбання та продажу в майбутньому іноземної валюти/банківських металів у строк та за курсом іноземної валюти/банківського металу, встановленими під час укладення такого договору. Умови форвардного договору можуть передбачати поставку базового активу (іноземної валюти/банківських металів) шляхом його відчуження або здійснення розрахунків за таким договором без поставки базового активу.

Інші терміни, що використовуються в цьому Положенні, вживаються в значеннях, визначених у законах України та нормативно-правових актах Національного банку.

3. Дія цього Положення розповсюджується на операції з похідними фінансовими інструментами (деривативами), базовим активом яких є іноземна валюта та банківські метали.

4. Норми цього Положення не регулюють правовідносини з електронними грошима.

5. Суб'єктами ринку є:

- 1) банки, що отримали банківську ліцензію;
- 2) небанківські фінансові установи, що отримали ліцензію;
- 3) оператори поштового зв'язку, що отримали ліцензію.

6. Торгівлю іноземною валютою та/або банківськими металами на валютному ринку України дозволяється здійснювати виключно Національному банку та суб'єктам ринку або через таких суб'єктів.

II. Порядок здійснення Національним банком торгівлі іноземною валютою та банківськими металами

7. Національний банк здійснює торгівлю іноземною валютою та/або банківськими металами з метою забезпечення виконання функцій, покладених на нього законодавством України.

Порядок та умови здійснення Національним банком валютних інтервенцій на валютному ринку України визначається нормативно-правовим актом Національного банку.

8. Національний банк має право здійснювати операції з купівлі-продажу іноземної валюти на умовах "своп" із банками.

Порядок проведення Національним банком цих операцій визначається нормативно-правовими актами Національного банку.

Національний банк має право здійснювати операції з купівлі-продажу іноземної валюти на умовах "своп" із міжнародними фінансовими організаціями.

9. Національний банк здійснює купівлю та продаж інвестиційних монет України у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Національного банку, що регулюють організацію виготовлення та випуску в обіг інвестиційних монет України.

III. Порядок здійснення банками торгівлі безготівковою іноземною валютою та банківськими металами без фізичної поставки

10. Банки здійснюють:

1) купівлю, продаж, обмін іноземної валюти та/або банківських металів на валютному ринку України та/або на міжнародному валютному ринку;

2) власні операції з торгівлі іноземною валютою/банківськими металами в межах установлених лімітів відкритої валютної позиції;

3) операції з банківським металами в найвищих пробах банківських металів у зливках і порошках із сертифікатами якості, а також із монетами;

4) операції з купівлі-продажу банківських металів без фізичної поставки за дорученням клієнтів-юридичних осіб (окрім банків) за безготівкові гривні виключно з використанням поточних рахунків;

5) операції з торгівлі банківськими металами на міжнародних ринках із визнаними виробниками (або їх представниками), юридичними особами, що здійснюють виготовлення (карбування) монет із дорогоцінних металів (або їх представниками) та банками-нерезидентами;

6) операції на умовах маржинальної торгівлі з іноземними контрагентами (власні операції та операції за дорученням клієнтів). Банки здійснюють такі операції виключно з іноземними банками та/або іноземними небанківськими фінансовими установами, якщо ці установи мають право здійснювати торгівлю іноземною валютою/банківськими металами відповідно до законодавства країни, де вони зареєстровані, та підпадають під наглядову діяльність відповідних органів нагляду за фінансовими установами іноземних держав;

7) операції з торгівлі іноземною валютою, банківськими металами за дорученням клієнта за курсом та в сумі, визначеними клієнтом у його заяві або дорученні на проведення такої операції, порядок надання яких визначається у договорі між клієнтом та банком;

8) валютні операції на умовах “своп” на валютному ринку України: із Національним банком – з іноземною валютою; із іншими банками, клієнтами банку та з міжнародними фінансовими організаціями – з іноземною валютою та банківськими металами;

9) валютні операції на умовах “форвард” на валютному ринку України з іншими банками та з клієнтами банку.

11. Банки зобов'язані використовувати засоби Системи підтвердження угод у випадках, визначених Національним банком.

Банки під час здійснення купівлі-продажу іноземної валюти/банківських металів на валютному ринку України для підтвердження угод з купівлі, продажу іноземних валют/банківських металів (крім інвестиційних монет України), укладених із іншими банками, самостійно приймають рішення щодо використання засобів Системи підтвердження угод.

Національний банк у нормативно-правовому акті визначає порядок функціонування Системи підтвердження угод.

IV. Порядок здійснення торгівлі іноземною валютою в готівковій формі та банківськими металами з фізичною поставкою

12. Торгівля іноземною валютою в готівковій формі (валютно-обмінні операції) здійснюється уповноваженими установами. Торгівля банківськими металами з фізичною поставкою здійснюється виключно банками.

13. До валютно-обмінних операцій належать:

1) купівля у фізичних осіб – резидентів і нерезидентів готівкової іноземної валюти за готівкові гривні;

2) продаж фізичним особам – резидентам і нерезидентам готівкової іноземної валюти за готівкові гривні;

3) обмін готівкової іноземної валюти однієї іноземної держави на готівкову іноземну валюту іншої іноземної держави.

14. До операцій торгівлі з банківськими металами з фізичною поставкою (далі – операції з банківськими металами) належать:

1) купівля у фізичних осіб – резидентів і нерезидентів банківських металів за готівкові гривні;

2) продаж фізичним особам – резидентам і нерезидентам банківських металів за готівкові гривні;

3) обмін одного банківського металу в інший банківський метал з фізичною поставкою або готівкову іноземну валюту.

15. Банк здійснює валютно-обмінні операції та операції з банківськими металами на підставі банківської ліцензії.

16. Небанківські фінансові установи та оператори поштового зв'язку (далі – небанківські установи) здійснюють валютно-обмінні операції на підставі ліцензії.

17. Банк, небанківська установа згідно з цим Положенням, вимогами законодавства України та з урахуванням переліку операцій, визначених пунктами 13, 14 розділу IV цього Положення, розробляють та затверджують внутрішні документи про організацію роботи зі здійснення таких операцій, що мають містити:

1) порядок проведення валютно-обмінних операцій, операцій з банківськими металами;

2) порядок встановлення курсів купівлі та продажу готівкових іноземних валют, банківських металів за готівкові гривні;

3) порядок оформлення та видачі документів, якими оформлюються валютно-обмінні операції, операції з банківськими металами;

4) порядок підкріплення готівковою іноземною валютою та готівковими гривнями відокремлених підрозділів, пунктів обміну валюти банку, небанківської установи;

5) опис бухгалтерської моделі обліку валютно-обмінних операцій, операцій з банківськими металами;

6) порядок взаємодії між відокремленими підрозділами, пунктами обміну валют банку, небанківської установи під час проведення валютно-обмінних операцій, операцій з банківськими металами;

7) опис порядку здійснення внутрішнього контролю за проведенням валютно-обмінних операцій, операцій з банківськими металами.

18. Банк, небанківська установа під час здійснення валютно-обмінних операцій, операцій з банківськими металами:

1) здійснюють документальне оформлення кожної валютно-обмінної операції, операції з банківськими металами;

2) здійснюють своєчасне відображення валютно-обмінної операції, операції з банківськими металами в бухгалтерському обліку;

3) забезпечують належний внутрішній контроль за валютно-обмінними операціями, операціями з банківськими металами;

4) створюють безпечні умови для роботи з готівкою та її зберігання.

19. Банк, небанківська установа забезпечують наявність програмних комплексів, функціональні можливості яких забезпечують здійснення контролю за обсягами проведення операцій у касах у межах банку – юридичної особи, небанківської установи.

20. Банк, небанківська установа розпочинають роботу пункту обміну валюти після реєстрації реєстратора розрахункових операцій (далі – РРО) в органі державної влади, що реалізує податкову та митну політику, та надсилання до Національного банку інформації про початок роботи пункту обміну.

21. Небанківська установа, її відокремлені підрозділи та пункти обміну валюти розпочинають роботу та мають право здійснювати валютно-обмінні операції:

1) після реєстрації РРО в органі державної влади, що реалізує податкову та митну політику;

2) за наявності документа, що підтверджує право власності на приміщення, в якому розміщені відокремлені підрозділи та пункти обміну валюти, або право оренди (суборенди) на це приміщення на строк не менше ніж один рік.

22. Платіжні пристрої під час їх використання небанківськими установами для здійснення валютно-обмінних операцій повинні відповідати вимогам щодо РРО, установленим Законом України “Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг” та постановою Кабінету Міністрів України від 02 березня 2016 року № 149 “Про вимоги щодо реалізації фіскальних функцій реєстраторами розрахункових операцій для окремих сфер застосування”.

23. Банку, небанківській установі заборонено здійснювати валютно-обмінні операції у касах небанківських установ, їх відокремлених підрозділів, пунктах обміну валюти банку, небанківської установи:

1) без застосування РРО;

2) у разі виходу з ладу РРО;

3) тимчасового відключення електроенергії.

Небанківські установи, їх відокремлені підрозділи, пункти обміну валюти банку, небанківської установи в разі виходу з ладу РРО або тимчасового відключення електроенергії мають право використовувати в касі

резервний РРО, про що складається акт за підписом керівника, який відповідає за роботу каси небанківської установи, її відокремлених підрозділів, пунктів обміну валюти, і представника сервісної організації. Будь-який заново встановлений РРО має бути зареєстрований у територіальному органі державної влади, що реалізує податкову та митну політику в порядку, встановленому для первинної його реєстрації.

Вимоги пункту 23 розділу IV цього Положення поширюються на платіжні пристрої, які використовуються небанківськими установами для здійснення валютно-обмінних операцій.

24. Банк, небанківська установа з метою організації безперебійної роботи кас відокремлених підрозділів, пунктів обміну валюти самостійно встановлюють для них розмір авансу (за необхідності) в готівковій іноземній валюті та готівкових гривнях і до початку робочого дня, включаючи вихідні і святкові дні, забезпечують їх коштами відповідно до встановлених обсягів.

Небанківські установи, які розпочинають свою діяльність із торгівлі валютними цінностями в готівковій формі, здійснюють підкріплення кас відокремлених підрозділів, пунктів обміну валюти іноземною валютою не пізніше десятого дня після початку здійснення валютних операцій відповідним відокремленим підрозділом, пунктом обміну валюти.

25. Банк, небанківська установа встановлюють максимальну суму залишків іноземної валюти та гривень у касах відокремленого підрозділу небанківської установи, пункту обміну валюти банку, небанківської установи в неробочий час в обсязі, що має забезпечити їх роботу протягом робочого дня. Залишки валютних цінностей можуть перевищувати встановлену максимальну суму у вихідні й святкові дні.

26. Залишки валютних цінностей, що перевищують встановлену максимальну суму в робочий день, підлягають інкасації в цей день, а у вихідні й святкові дні – не пізніше наступного робочого дня банку, небанківської установи.

Закінченням робочого дня вважається початок операційного (робочого) дня банку, небанківської установи, якщо пункти обміну валюти працюють цілодобово.

27. У касі відокремленого підрозділу банку, небанківської установи, пункті обміну іноземної валюти банку, небанківської установи зберігаються такі документи:

1) копія (витяг) наказу (розпорядження) небанківської установи про відкриття відокремленого підрозділу фінансової установи, про відкриття пункту обміну валюти банку, небанківської установи, підписаний керівником

небанківської установи, банку, із зазначенням переліку операцій, які здійснюються в касі;

2) копія документа, що підтверджує право власності на приміщення, в якому розміщений відокремлений підрозділ небанківської установи, пункт обміну валюти банку, небанківської установи, або право оренди (суборенди) цього приміщення;

3) копія наказу (витягу з наказу), іншого документа банку, небанківської установи, згідно з яким для відокремленого підрозділу банку, небанківської установи, пункту обміну валюти банку, небанківської установи був установлений розмір авансу в готівковій іноземній валюті та готівкових гривнях (у разі встановлення такого авансу) та максимальна сума залишків готівкової іноземної валюти;

28. Банк, небанківська установа забезпечують відповідність приміщення каси банку, небанківської установи (крім національного оператора поштового зв'язку), їх відокремлених підрозділів, пункту обміну валюти вимогам нормативно-правових актів Національного банку з питань організації захисту приміщень.

29. Банк, небанківська установа забезпечують обладнання робочого місця касира таким чином, щоб клієнт міг спостерігати за перерахуванням готівки.

30. Касир каси відокремленого підрозділу небанківської установи, пункту обміну валюти на робочому місці повинен мати документ, що посвідчує його особу та/або службове посвідчення.

31. Суб'єкт ринку розміщує в касі банку, небанківської установи, їх відокремлених підрозділів, пункту обміну валюти в доступному для огляду клієнтами місці таку інформацію:

1) копію наказу (розпорядження) банку, небанківської установи про встановлення курсів купівлі та продажу іноземних валют, банківських металів. Керівник відокремленого підрозділу банку/небанківської установи або уповноважена ним особа, або касир пункту обміну валюти засвідчує копію такого наказу (розпорядження) власноручним підписом;

2) перелік валютно-обмінних операцій, операцій з банківськими металами, які здійснює каса банку, небанківської установи, відокремленого підрозділу, пункту обміну валюти;

3) повідомлення про обов'язковість здійснення касиром операції сторно протягом 15 хвилин після проведення валютно-обмінної операції в разі звернення клієнта з відмовою від здійсненої валютно-обмінної операції за

умови наявності квитанції про здійснення валютно-обмінної операції/документа, який друкується РРО та застосовується для обліку та реєстрації валютно-обмінних операцій;

4) витяг із наказу про встановлення тарифів комісійної винагороди за здійснення операції з обміну готівкової іноземної валюти, операцій з банківськими металами, що підписується керівником банку, небанківської установи;

5) повідомлення про ознаки зношення банкнот іноземної валюти, які приймаються банками, небанківськими установами, пунктами обміну валюти на території України (далі – ознаки зношення) відповідно до додатка до цього Положення;

6) повідомлення про касира каси, який здійснює валютно-обмінні операції, операції з банківськими металами (прізвище, ініціали);

7) копію банківської ліцензії або ліцензії/витягу з реєстру осіб, яким видано ліцензію на здійснення валютних операцій;

8) місцезнаходження каси банку, небанківської установи, їх відокремлених підрозділів, пункту обміну валюти.

Інформація, зазначена в пункті 31 розділу IV цього Положення, може додатково розміщуватися на електронних пристроях та має відповідати змісту рішень, прийнятих та оформлених у вигляді паперового або електронного документа.

32. Банкам, небанківським установам заборонено встановлювати обмеження щодо номіналу та року емісії банкнот іноземної валюти, які є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави, з якою здійснюються валютно-обмінні операції.

Банки, небанківські установи приймають банкноти іноземної валюти, які за дизайном і елементами захисту повністю відповідають зразкам та описам, що наведені на сторінках офіційних сайтів центральних/національних банків іноземних держав, і не мають ознак зношення або набули під час обігу одну чи кілька ознак зношення, визначених у додатку до цього Положення.

33. Банк, небанківська установа перевіряють ознаки платіжності та справжності банкнот іноземних держав із використанням приладів (детекторів), що забезпечують збільшення зображень, візуалізацію ультрафіолетового та інфрачервоного захисту та магнітний контроль.

Банк, небанківська установа здійснюють обмін зношених банкнот іноземних держав у порядку, передбаченому Інструкцією про ведення касових операцій банками в Україні, затвердженою постановою Правління Національного банку України від 25 вересня 2018 року № 103 (зі змінами).

34. Банкам, небанківським установам заборонено здійснювати валютно-обмінні операції з банкнотами (банківськими білетами) та монетами Центрального банку Російської Федерації із зображенням мап, символів, будівель, пам'ятників, пам'яток археології, архітектури, історії, краєвидів та будь-яких інших об'єктів, розташованих на окупованих Російською Федерацією адміністративно-територіальних одиницях України, та/або які містять тексти, пов'язані з окупацією Російською Федерацією адміністративно-територіальних одиниць України.

35. Банки, небанківські установи здійснюють валютно-обмінні операції з монетами іноземних держав за рішенням банку, небанківської установи.

Директор
Департаменту відкритих ринків .

Сергій ПОНОМАРЕНКО

ПОГОДЖЕНО
Заступник Голови
Національного банку України
_____ О. ЧУРІЙ

(підпис)

“ _____ ” _____ 2018 року

(дата)

Додаток

до Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України (підпункт 5 пункту 31 розділу IV)

Ознаки зношення банкнот іноземної валюти, які приймаються банками, небанківськими установами та операторами поштового зв'язку, пунктами обміну валюти на території України

1. Локальні потертості (часткова втрата фарби на зображеннях) та/або втрата папером жорсткості.
2. Відбитки штампів/печаток, написи, уключаючи видимі в ультрафіолетових променях, загальна площа яких не перевищує 200 мм².
3. Плями, загальна кількість яких не перевищує трьох штук діаметром до 5 мм кожна.
4. Надриви або надрізи, загальна кількість яких не перевищує трьох штук довжиною до 3 мм кожний.
5. Отвори та проколи, загальна кількість яких не перевищує чотирьох штук діаметром не більше 1 мм кожний.